

Dr. Jakab Dávid (ORCID: 0009-0009-4102-060X)

ELTE ÁJK Polgári Eljárásjogi Tanszék

Témavezető: Dr. Völcsy Balázs István PhD egyetemi adjunktus

DOI: <https://doi.org/10.55052/themis.2026.1.65>

A garanciák és a gyorsítás lehetősége a szakértői bizonyításban

(Guarantees and the possible ways of acceleration in expert testimony)

Absztrakt

A munkámban a szakértői bizonyítás vizsgálatára vállalkoztam. Meglátásom szerint ez a bizonyítási mód már napjainkban is kiemelt szereppel bír és a technika rohamos fejlődése még a jelenleginél is nagyobb arányban fogja szükségessé tenni a szakértők alkalmazását a bírósági eljárásokban. Ekként tehát elengedhetetlen egy olyan szabályozási környezet kialakítása, mely a lehető leggyorsabb eljárást képes biztosítani a lehető legerősebb garanciák mellett. Ezen a szemüvegen keresztül tekintetem át a hatályos szakértői törvényt, megfogalmazva saját kritikai észrevételeimet is.

Kulcsszavak: szakértő, szakvélemény, garanciák, az eljárás gyorsítása, polgári eljárásjog, bizonyítás

Abstract

In my work, I have undertaken an examination of expert evidence. In my view, this form of evidence already plays a prominent role today, and rapid technological advancements will make the use of experts in court proceedings even more necessary than it is at present. It is therefore essential to establish a regulatory framework capable of ensuring the swiftest possible proceedings while providing the strongest possible safeguards. It is through this lens that I have reviewed the current expert witness law, offering my own critical observations.

Keywords: expert, expert opinion, guarantees, civil procedure law, proof

1. Bevezető gondolatok, valamint a téma jelentősége

A szakértői bizonyítás kiemelkedő szereppel bírhat egy-egy jogvita eldöntése során. Számtalan perrel találkozhatunk, ahol olyan kérdések merülnek fel, melyek túlmutatnak a jogász kompetencián és amelyek feltárásában a bíróság nem rendelkezik a szükséges szakértelemmel.¹ Ráadásul a tendenciák (is) azt mutatják, hogy a tudomány és a technológia terén tapasztalható fejlődés hatására egyre inkább növekszik a speciális tudást igénylő területek száma – és részben emiatt egyre nehezebbé válik az ügyek megítélése is.² A polgári ügyszakban viszonylag sok az alapvetően szakkérdés megválaszolásával eldönthető jogvita. Vannak olyan – elsősorban személyi állapotot érintő – pertípusok, amelyekben a jellegüknél fogva nem is nélkülözhető a szakértői közreműködés.³ Ilyenek a származási perek (ugyanis szükséges a DNS vizsgálat)⁴ és a gondnoksági perek is.

A szakértő szerepe a perben az, hogy a bíró hiányzó (szak)tudását általa pótolni lehessen egy-egy szakkérdés megítélésében. Habár korábban a viták tárgyát képezte, hogy a szakértő bizonyítási eszköz-e, vagy pedig a bíróság segédszerve,⁵ de mára a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.) 267. §-a és a 268. § (2) bekezdése alapján rendezett ez a kérdés. A Pp. a szakértőt személyi bizonyítási eszközként, a szakvéleményt bizonyítékként, a szakértői bizonyítást pedig, mint az egyik bizonyítási módot szabályozza. A szakértői bizonyítás az esetek döntő hányadában az érdemi tárgyalási szakhoz kapcsolódik, de nem kizárólagosan, hiszen igénybevétele akár a perfelvételi szakban is lehetőség nyílik a jogvita kereteinek meghatározásához.⁶ Azt is meg kell ugyanakkor jegyezni, hogy ilyenkor nem folyik teljes szakértői bizonyítás, az ugyanis az érdemi tárgyalási szakra tartozik.⁷

Perjogunk több – a bizonyításra vonatkozó – alapelvet is megfogalmaz, amelyek közül a szabad bizonyítás elve (Pp. 263. § (1) bekezdés) talán az egyik legfontosabb. A Kúria a Pfv.20.334/2024/6. számú döntésében a szakértő szerepét illetően rögzítette, hogy az a bizonyítékok észlelésével és azok értékelésével működik közre a jogvita eldöntéséhez szükséges tények megállapításában. Ennek megfelelően tehát a bíróság szakértelem

¹ Kovács, 2016. 653. o.

² Bencze, 2017. 103. o.

³ A T/9782. számú törvényjavaslat indokolása

⁴ Nyilas, 2022. 105. o.

⁵ Nagy, Wopera, 2021.

⁶ Parlagi, 2018. 1249-1250. o.

⁷ Döme, 2022. 20-22. o.

hiányában a szakkérdésben nem foglalhat állást.⁸ Vagyis azt láthatjuk, hogy a speciálisabb szaktudást igénylő tények bizonyításakor valamivel kötöttebb rend érvényesül. Ahogy azt a Pp. 300. § (1) bekezdése is rögzíti, a szakértőt alkalmazni kell, amennyiben a jogvita kereteinek a meghatározásához vagy pedig a perben jelentős tény megállapításához, megítéléséhez különleges szakértelem szükséges. Ezzel összhangban a Pp. a 317. § (1) bekezdés a) pontjában a bíróság pervezetési kötelezettségei közé sorolja azt az esetet is, hogy fel kell hívni a fél figyelmét, ha szakértő alkalmazása szükséges.

A Pp. 267. §-a és a 300. § (1) bekezdése alapján a bizonyítékok végső jogi értékelése a bíróság feladata – és ennek körében értékelnie szükséges a szakvéleményt is. Mindazonáltal különleges szakértelem hiányában azt csak a logika és az általános ismeretek keretei között tudja vizsgálni, nem képes annak a szakmai szempontú megítélésére. Amennyiben azt ennek megfelelőnek találja és nem lát aggályossági okot, akkor a bíróság a tényállást a szakvélemény alapján állapítja meg. A bíróság helyezkedhet arra az álláspontra, hogy az adott ügyben a szakvélemény aggályos, ámde szakkérdést maga nem dönthet el.⁹ Ehhez hasonlóan arra sem terjed ki a bíróság kompetenciája, hogy a szakértő véleményének alapjául szolgáló tények alapján tőle eltérő – és vele ellentétes – szakmai végkövetkeztetést vonjon le.¹⁰

A témaválasztás aktualitása tehát abból fakad, hogy számtalan jogvitában válik szükségessé szakértő alkalmazása az ítélethozatalt megelőzően, és a szakvéleményük jelentős ráhatással van a per kimenetére. Mindazonáltal a szakértőt igénylő perek jellemzője az is, hogy a pertartamuk jellemzően igen hosszú. Ennek oka sok esetben a kompetens szakértők hiányára és azok leterheltségére, a szakvélemény késedelmes előterjesztésére, illetve az e bizonyítási móddal összefüggő nagyszámú hatályon kívül helyezésre vezethető vissza.¹¹ Mindezekre figyelemmel a célom a szakértői bizonyítás bemutatása perökonómiai szempontból, kitérve természetesen garanciális jellegű kérdésekre is.

2. Szakkérdés kontra jogkérdés

A bizonyítás szerepe hangsúlyos, de ezzel együtt sem szükségszerű eleme a pernek. Előfordulhatnak olyan esetek, amikor egy adott kérdés kapcsán nem kerül sor bizonyításvételre (pl. mert a kérdés teljesen jogkérdés,

⁸ A Kúria Pfv.20.334/2024/6. számú határozata

⁹ A Kúria Pfv.20.158/2024/5. számú határozata

¹⁰ A Kúria Pfv.20.334/2024/6. számú határozata

¹¹ Az alapvető jogok biztosának jelentése az AJB.7766/2013. számú ügyben

vagy mivel a felek között a ténybeli kérdések tekintetében nincsen vita, az egyező tényállításaik pedig a bíróság számára sem kétségesek – lásd a Pp. 266. § (1) és (2) bekezdéseit).¹² A bizonyítást tehát a jogvita eldöntéséhez szükséges tények megállapítása érdekében folytatja le a bíróság, amelynek fogantatására – főszabályként – az elsőfokú eljárásban és azon belül is az érdemi tárgyalási szakban kerül sor.¹³ A szakértő feladata az, hogy a szaktudásával valamely jelenséget – a felek és a bíróság számára is – értelmezhetővé transzformálja.¹⁴ Mindazonáltal azt is hangsúlyozni kell, hogy a jogkérdésekben a bíróságoknak kell állást foglalniuk, ez a feladat semmiképpen sem a szakértőt terheli.¹⁵ A bíróságnak a szakvéleményt perjogi szemüvegen keresztül kell értékelnie (pl. az aggályos-e), annak az ilyen jellegű értékelése tehát a bíró feladata és nem szakkérdés.¹⁶ Ezzel is összhangban az igazságügyi szakértőkről szóló 2016. évi XXIX. törvény (a továbbiakban: Szaktv.) 47. § (6) bekezdése rögzíti, hogy jogkérdésben nem lehet állást foglalni a szakvéleményben.

Hogy pontosan mi a szakkérdés, az esetenként nehezen határozható meg. A fogalom talán abban ragadható meg a legegyszerűbben, hogy olyan kérdésről van szó, ami a per szempontjából releváns, megítélése speciális szaktudást igényel és értelemszerűen nem jogkérdésről van szó. Molnár Ambrus ezzel kapcsolatban azt emelte ki, hogy *„általában szakkérdésnek kell tekinteni, ha valamely tény felismerése, vagy megítélése csak valamely szakma vagy tudományág ismeretanyaga és tudományos tételei alapján válaszolható meg. A perben a bírónak kell megválaszolnia azonban minden olyan kérdést, amelynek mérlegeléséhez vagy megítéléséhez az általános műveltség, általános élettapasztalat és általános ismeretanyag elegendő.”*¹⁷ A bírói gyakorlat szerint adott esetben szakkérdésnek minősül a módszer és a metódika is. Vagyis, ha e tekintetben ellentétes pl. két magánszakértői vélemény, úgy aggályossági ok áll fenn.¹⁸ Fontos annak rögzítése is, hogy a Pp. 316. § (2) bekezdés e) pontja szerinti aggályossági ok csak akkor áll fenn, ha a magánszakértői vélemények szakkérdésben mondanak ellent egymásnak. Amennyiben az ellentét másban mutatkozik meg – pl. jogkérdésben, vagy az elszámolás módjában –, úgy nem kell a szakértőket meghallgatni az aggályosság kiküszöbölése végett.¹⁹

¹² Döme, 2019.

¹³ Nagy, Wopera, 2021.

¹⁴ Metzinger, 2022. 331. o.

¹⁵ Bányainé Szepesi, 2023. 13. o.

¹⁶ Metzinger, 2022. 331. o.

¹⁷ Molnár, 2014. 131. o.

¹⁸ A Pécsi Ítéltábla Pf.20.046/2021/12. számú határozata

¹⁹ A Pécsi Ítéltábla Pf.20.081/2022/4. számú határozata

Bányai a jog- és a ténykérdés fogalmát a következő módon határozza meg. A jogkérdés középpontjában valamely viszony jogi megítélését látja, míg a ténykérdés a megítélés tárgyát képező tények megállapítására vonatkozik. Azt is rögzíti, hogy a ténykérdések a jogkérdések viszonylatában léteznek.²⁰

Arra is szükségszerű felhívni a figyelmet, hogy a bíróságok adott esetben a szakértőket sajnos olyan kérdések megválaszolására is fel szokták hívni, amelyek nem csupán tényeket érintenek, hanem tények és jogszabályok közti összefüggésekre vonatkoznak – vagyis kísérletet tesznek az eljáró szakértőre delegálni a tények jogi értékelésének feladatát is. Értelemszerűen ez *contra legem* eljárás, ekként ugyanis nem lehet mentesülni a bonyolultabb jogalkalmazási kérdés beható elemzésének feladatától, mivel a szakértők speciális tudása csak arra szolgál, hogy ténykérdéseknél segítsék a bíróságokat. A Kúria a BH1987. 411. számú határozatában azt hangsúlyozta, hogy a szakértőkre a per eldöntéséhez szükséges tények és körülmények felderítésének feladata nem delegálható át, valamint a bíróság nem engedheti át a szakértőknek a bizonyítékok mérlegelésére vonatkozó jogkörét.²¹

Nem egyszerű a szak- és jogkérdések elhatárolása a gondnoksági perekben sem. Míg a Kúria joggyakorlat-elemző csoportja arra jutott, hogy a mentális zavar megállapítása és jellemzőinek meghatározása szakkérdés, és ehhez képest a belátási képességről történő állásfoglalás jogkérdés, addig az igazságügyi szakértők működéséről szóló 31/2008. (XII. 31.) IRM rendelet 18. § (2) bekezdése szakértői kompetenciába tartozónak tekinti a mentális zavar miatti belátási képesség csökkent vagy hiányos voltának megállapítását.²²

3. A szakértői bizonyítás és a tisztességes eljárás

A tisztességes eljáráshoz való jog az Emberi Jogok Európai Egyezményének (a továbbiakban: EJEE) 6. cikkének 1. pontjában, illetőleg az Alaptörvény XXVIII. cikkének (1) bekezdésében (is) szereplő követelmény, ami olyan részjogosítványokat foglal magában, mint a bírósághoz fordulás joga, a törvényes bíróhoz való jog, a bíróság előtti egyenlőség, a bírói függetlenség, a fegyveregyenlőség, a nyilvánosság elve, a jogorvoslathoz való jog és a jogviták észszerű időn belüli elbíráláshoz való jog. Ez a valamennyi jogterületet érintő igazságszolgáltatási alapelv tehát olyan szabályok

²⁰ Bányai, 2016. 14. o.

²¹ BH1987. 411.o.

²² Nyíróné Kiss, 2023. 5. o.

megalkotását követeli meg, amelyek biztosítékot nyújtanak a jogok bíróság előtti érvényesítésére egy törvényes, valamint elfogulatlan döntést eredményező eljárásban.²³

Az alapelv tehát két irányból fogalmaz meg követelményeket a bírósági eljárással kapcsolatban: elvárja annak a garanciákkal való körülbástyázását és a jogvita észszerű időn belüli lezárását is. Ezeknek a per egészében, így a bizonyítás során is érvényt kell szerezni. Az előbbi elvárás akkor teljesül, amennyiben objektív szakértő szakvéleménye áll a bíróság rendelkezésére. Ezek alapján a szakértői tevékenység pártatlanságának és függetlenségének garantálása a fegyveregyenlőség egyik előfeltétele.²⁴ A Szaktv. 3. § (1) bekezdése egyértelműen rögzíti ezt, amikor kimondja, hogy *„az igazságügyi szakértő feladata, hogy a hatóság kirendelése vagy megbízás alapján, a tudomány és a műszaki fejlődés eredményeinek felhasználásával készített szakvéleményel, a függetlenség és pártatlanság követelményének megtartásával döntse el a szakkérdést, és segítse a tényállás megállapítását.”* A jogalkotó elvárása tehát az, hogy a szakértő ne törekedjen egyik fél érdekeinek előmozdítására sem, illetve ne kötődjön az eljárásban érintett egyik félhez sem.²⁵ A Szaktv. 52. § (5) bekezdése a magánszakértő kapcsán is rögzíti mindezt, vagyis az a megbízója érdekeitől függetlenül és pártatlanul köteles eljárni. A Szaktv. szintén garanciális szabályként rögzíti a 47. § (1) és az 52. § (5) bekezdésében valamennyi szakértő kapcsán, hogy nem utasíthatók.²⁶ Az objektivitást szavatolja a Pp. 301. §-ában foglalt kizárási szabály is, ami nagymértékben hasonlít a bíró kizárásának szabályaihoz (vö. Pp. 12. §).²⁷

Az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: EJEB) több határozatában is foglalkozott a szakértői bizonyítás és a tisztességes eljáráshoz való jog kapcsolatával. A H. kontra Franciaország ügyben a bíróság kimondta, hogy az eljárás önmagában a szakértői közreműködés megtagadása miatt nem lesz tisztességtelen. Ilyenkor azt kell vizsgálni, hogy az eljáró fórum megfelelő indokát adta-e a bizonyítási indítvány elutasításának, illetve arra is tekintettel kell lenni, hogy az eljárás egésze tisztességes volt-e. Ehhez hasonlatosan a Tiemann kontra Franciaország és Németország ügyben is azt rögzítette az EJEB, hogy ha a szakértői bizonyításra megfelelő indokokkal nem kerül sor, akkor ez önmagában nem sérti az EJEE 6. cikk 1. pontját. Az Alkotmánybíróság egy előtte lévő ügyben pedig (részben) azért is állapította meg az Alaptörvény XXVIII. cikk (1)

²³ Rainer, 2021. 16. o.

²⁴ Szakály, 2021. 414. o.

²⁵ A T/9782. számú törvényjavaslat indokolása

²⁶ Bányainé Szepesi, 2023. 15. o.

²⁷ Völcssey, 2025. 975. o.

bekezdésének sérelmét, mivel a bíróság nem adta megfelelő indokát annak, miért mellőzte a szakértő kirendelését.²⁸ A hazai és nemzetközi gyakorlatból tehát az olvasható ki, hogy az ilyen indítvány mellőzése önmagában nem sérti a tisztességes eljárás követelményét, de a bíróságoknak részletesen meg kell indokolniuk, miért mellőzik a szakértő kirendelését.

Az EJEB több döntése is utal a szakvélemény kiemelt szerepére. A bíróság az esetjogában elismerte, hogy a perben a szakértői semlegesség hiánya – eljárásban betöltött pozíciójára és szerepére is tekintettel – a tisztességes eljárás és ezen belül is a fegyveregyenlőségi elv megsértéséhez vezethet (ld. Bönisch kontra Ausztria, illetve Sara Lind Eggertsdottir kontra Izland). Az Yvon kontra Franciaország ügyben pedig szintén a szakértői pártatlanság és függetlenség követelményét hangsúlyozta az EJEB arra tekintettel, hogy ez a bizonyítási eszköz döntő pozíciót foglalhat el az eljárásban és jelentős befolyással bírhat a bíróság értékelésére.

Ahogy arra Cséffai is utalt, az anyagi igazság érvényesülése – habár azt az eljárásjogunk nem rögzíti – az Alkotmánybíróság szerint olyan jogállami követelmény, amely elsősorban az eljárási garanciákon nyugszik. Az anyagi igazság érvényesülése ugyan értelemszerűen nem biztosít alanyi jogot, de azt szavatolni kell, hogy a bíróság a döntését megfelelő és pártatlan szakvéleményre alapozhassa.²⁹ Ezt biztosítja – többek között – a szakértői jogok és kötelezettségek rendszere, az aggályosság kérdése, valamint a minőségbiztosítási rendszer is. Ez utóbbi a hazai jogban sokkal inkább garanciarendszerként fogható fel, ami a szakvélemény kiegészítésének szükségességét hivatott elkerülni.³⁰ Ehhez olyan sarkalatos elemek tartoznak, mint a névjegyzékbe vétel, az értékelési rendszer, a fegyelmi eljárás szabályozása, az oktatási, illetve képzési kötelezettségek lefektetése és az – azóta hatályon kívül helyezett – szakértőjelölti rendszer bevezetése. Ezekre a munkám későbbi részében részletesebben is ki fogok térni.

Amint arra dolgozatom korábbi részében már utaltam, a bizonyítás a polgári per leghosszabb és legköltésesebb része (is), ami lehetőséget biztosít a tényállás megállapítására. A perkoncentráció – összhangban a tisztességes eljáráshoz való joggal³¹ – megjelenik a törvényben (Pp. 3. §), ami annak a jogalkotói elvárásnak a megtestesülése, miszerint legyenek rövidebbek a polgári perek. Eszerint a bíróságnak és a feleknek törekedniük kell arra, hogy az ítélet meghozatalához szükséges valamennyi tény és

²⁸ 3375/2018. (XII. 5.) AB határozat

²⁹ Cséffai, 2012. 654. o.

³⁰ Bencze, 2017. 104-107. o.

³¹ Molnár, 2020. 120. o.

bizonyíték olyan időpontban álljon rendelkezésre, hogy a jogvita lehetőleg egy tárgyaláson elbíráható legyen.³²

A bizonyítás elhúzódásának legfontosabb okaira korábban már utaltam. Ezek között vannak olyanok, amelyeket a perjog nem képes orvosolni, így pl. egyes területeken a szakértők hiányát. Ezt a problémát a jogalkotó az eseti szakértő alkalmazhatóságának „kibővítésével” próbálta megoldani – amire írásom későbbi részében még ki fogok térni. Az új perjogi kódex megalkotása során a célok között szerepelt a perhatékonyság növelése, ami által a per észszerű időn belül befejezhetővé válik.³³ Ezt szolgálja, hogy a Pp. lehetővé tette a más eljárásban kirendelt szakértő szakvéleményének felhasználását is a perben kirendelt szakértőével egyenértékű bizonyítékként.³⁴ Ezek mellett a Pp. az ún. „egy szakértő elvét” követi. Eszerint – a magánszakértő alkalmazását leszámítva – egy szakkérdés megválaszolására csak egy szakértő alkalmazható. Úgy vélem ez helyes megközelítés a jogalkotó részéről arra (is) tekintettel, hogy sokszor szükségszerűen át kell térni a magánszakértői bizonyítás útjáról a kirendelt szakértői útra az egymásnak ellentmondó magánszakvélemények miatt, ezzel többletköltséget és nagy idővesztést generálva. Az imént említett egy szakértő elv áll összhangban az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának R (81) 7. számú, az igazságszolgáltatás igénybevételét megkönnyítő eszközökről szóló ajánlásával.³⁵ Mindezek függvényében úgy gondolom, hogy célszerű lehetne a magánszakértői bizonyítás átgondolása a polgári perekben. Amennyiben csak a fennmaradó két út állna a jogkereső polgárok rendelkezésére, meglátásom szerint úgy is maradéktalanul eleget tudnának tenni a bizonyítási kötelezettségüknek. A perökonómiai aspektusa pedig azért lenne előremutató, mert nem állhatna fenn az az eset, hogy ha a magánszakvélemények kiegészítése után is fennmarad ellentét a szakkérdésben, úgy egy harmadik (immár kirendelt) szakértőtől származó szakvélemény kell a jogvita eldöntéséhez.

4. A szakértő személye. Az őt megillető jogok és kötelezettségek

A szakértőt megillető jogok és terhelő kötelezettségek rendszere (mint már említettem) kiemelt garanciális szereppel bír. A Szaktv. és a Pp. egyaránt tartalmaz olyan szabályokat, amelyek a szakvélemény pártatlan voltát hivatottak biztosítani. Az új kódex révén a magánszakvélemény a kirendelt

³² Pp. 3. §

³³ Cserba–Nagy, 2016. 105. o.

³⁴ Szabó, 2021. 106. o.

³⁵ Bérces, 2019. 95. o.

szakértőivel egyenrangú bizonyítékká vált, így a megbízási elem ellensúlyozása érdekében szükséges volt további, az objektivitást szavatoló normák megalkotása is. A Mantovanelli kontra Franciaország ügyben az EJEB a tisztességes tárgyaláshoz való jog sérelmét állapította meg arra figyelemmel, hogy a szakvélemény készítése során nem érvényesült a kontradikció elve. Vagyis e bizonyítási mód csakis akkor felel meg az EJEE 6. cikk 1. pontjának, amennyiben a felek megfelelő részvétele is biztosított.

4.1. Szakértővé válás, mint a minőség biztosítója. A szakvélemény

Fontos a Pp. 300. § (2) bekezdésében rögzített azon szabály, miszerint a perben szakértő – akár kirendelt, akár pedig megbízott – csakis a Szaktv. 4. §-ában meghatározott személy lehet. A 4. § (1) bekezdésében azokat a jogalanyokat sorolja fel a törvény, akik szakértőként szakértői feladatokat láthatnak el.³⁶ A 4. § tartalmazza az eseti szakértőkre vonatkozó legfontosabb rendelkezéseket is.

A Szaktv. 5. § (1) bekezdése az igazságügyi szakértővé válás feltételeit tartalmazza. Ezt a tevékenységet azok a természetes személyek végezhetik, akiket névjegyzékbe vettek. A hatóság az (ezirányú) kérelmet akkor engedélyezi, ha a kérelmező az 5. § (2) bekezdésben meghatározott feltételeknek megfelel és nem áll fenn vele szemben a (3) bekezdésben foglalt kizáró ok. Ahogyan arra a Szaktv. indokolása is kitér, a névjegyzékbe vétel a minőségbiztosítás egyik eleme,³⁷ ami a szakértő egzakt és tudományos működését hivatott biztosítani.³⁸ Vagyis abba bekerülni csak akkor lehet, ha a kérelmező teljesíti a jogalkotó által elvárt feltételeket – ezek közül pedig az 5. § (2) bekezdés b) pontját emelném ki. Eszerint az vehető fel, aki a kérelmében megjelölt szakterületen:

ba) az igazságügyi szakértői tevékenység folytatásához meghatározott vagy azzal egyenértékű képesítéssel és

bb) – ha jogszabály eltérően nem rendelkezik – a képesítés megszerzésétől számított, legalább kétéves szakirányú szakmai gyakorlattal, vagy az adott szakterületen egyetemi doktori vagy tudományos fokozattal rendelkezik.

³⁶ Völcsy, 2025. 971. o.

³⁷ A T/9782. számú törvényjavaslat indokolása

³⁸ Bencze, 2017. 107. o.

A hatályos szabályozás szerint a szakértővé válás alanyi jog. Ez azt jelenti, hogy alkalmassági vizsgálat nélkül fel lehet kerülni a listára, egyedül a képzettség és a gyakorlati idő számít – bizonyos további (formai) feltételek mellett. Egy 2024-es törvénymódosítással³⁹ vált ez a követelményrendszer megengedőbbé. A jogalkotó (a szakértőhiányra tekintettel) az addig 5 éves előírt gyakorlati időt 2 évre csökkentette le.

Nogel szerint ez kérdésessé teszi, hogy a szakvéleményeket ténylegesen és csakis a legfelkészültebb szakemberek készítik-e a jövőben, majd pedig „kihagyott ziccerként” hivatkozott a szakértőjelölti rendszer eltörlésére is.⁴⁰ Korábban a Szaktv. 5. § (2) bekezdés c) pontja előfeltételként határozta meg a szakértőjelölti tevékenységet is. Bencze 2017-es álláspontja szerint ez szűrő-, illetve kontrollfunkciót ellátó követelmény.⁴¹ Ez szakterülettől függően 1-3 évnyi időt vagy pedig 50 ügy teljesítését jelentette. A cél az volt, hogy a kérelmezők megfelelő gyakorlatot szerezzenek és a jövőben javulhasson a szakvélemények minősége. A szakértőjelölti rendszer nem volt hiba nélküli (hiszen például nem biztosította az önálló szakvélemény-készítés lehetőségét), így ebben a formájában nem feltétlenül volt képes célja betöltésére. Nogel szerint ugyanakkor a minőségfejlesztési potenciál megvolt benne és sokkal célravezetőbb lett volna a rendszer újragondolása, mint a megszüntetése.⁴²

4.1.1. A kirendelés és a szakvélemény

A szakértő kirendelés vagy megbízás alapján jár el. Az előbbi esetre nézve a Szaktv. 45. § (1) bekezdése rögzíti, hogy a szakértő kirendelés alapján, a kirendelésben foglaltaknak megfelelően járhat el. A 45. § (2) bekezdése a kirendelés (tartalmi) elemeit határozza meg. Ezzel kapcsolatban csupán néhány szempontra szeretnék rávilágítani, amelyek az eljárás koncentrált lefolytatását képesek elősegíteni.

A kirendeléssel egy perben a bíróság – többek közt – a szakértő feladatává teszi az iratok áttanulmányozását (és ha szükséges akár az érintett fél, vagy egy perbeli dolog vizsgálatát), valamint ezek alapján a feltett kérdéseknek a megválaszolását is. A 45. § (2) bekezdés c) pontja alapján rendelkezésére kell bocsátani a feladat teljesítéséhez szükséges adatokat. Amennyiben a fél közvetlen vizsgálata is indokolt, úgy a szakértővel közölni kell e személy és az előzetesen értesítendő személyek

³⁹ Az egyes törvényeknek az igazságügyi szakértőkkel és a szakértői bizonyítással összefüggő módosításáról szóló 2024. évi LI. törvény

⁴⁰ Nogel, 2024. 60. o.

⁴¹ Bencze, 2017. 107. o.

⁴² Nogel, 2024. 60-61. o.

szükséges adatait. Nyíróné ezzel kapcsolatban rámutat arra, hogy a szakértői bizonyítás gyorsabb és (még) hatékonyabb lefolytatása érdekében célszerű beszerezni részére az előbb említettek telefonszámát és email címét is. A bizonyítás eredményességét az is növelni tudja, ha a kérdések feltétele megfelelő. Ennek keretében ajánlott elkerülni a túlzóan általános és a túl formális megfogalmazásokat. Tekintettel kell lenni az ügy körülményeire és sajátosságaira, ekként egyediesíthető a kirendelő végzés.⁴³

A Szaktv. 47. § (4) és (7) bekezdései tartalmazzák a szakvéleménnyel szemben támasztott tartalmi követelményeket. A (4) bekezdésben található azok, amelyek a szakmai megfelelőséget hivatottak biztosítani. A szakvéleményben ekként helyet kap – többek között – a lelet, a módszer rövid ismertetése, a szakmai ténymegállapítások, a szakértő véleménye és a módszertani levélre történő utalás (eltérés esetén ennek indokai is).

Ahogy azt a bírói gyakorlat is rögzíti, a szakértő a következtetéseit az általa közvetlenül megvizsgált adatok objektív és tárgyilagos értékelésével vonja le. Az előbb említettek alapján pedig a módszer, a metodika szakkérdésnek minősülnek. A szakvélemény szakmai alapon történő értékelése kizárt. Ezt az magyarázza, hogy alkalmazását az eljáró bíróság hiányzó szakértelme teszi indokolttá. Önmagában azért, mert a fél az így keletkezett bizonyítéknak a szakmai megállapításait vagy a módszertanát vitatja, még nem lesz aggályos a szakvélemény. A bíróság is (csupán) a logika és az általános intelligencia keretei között vizsgálhatja azt, ekként az alkalmazott módszer helyességét is. A bíróságnak azt kell e körben értékelnie, ha a szakvélemény koncepciók és feltételezések mentén került megalkotásra és ez láthatóvá válik a felek és a bíróság számára is.⁴⁴ Meg kell ugyanakkor azt is jegyezni, hogy bár e bizonyítási mód az egyik legobjektívebb, de vannak esetek, amikor is nem lehet tudományos megalapozottságú vizsgálati módszert alkalmazni (ilyen helyzet áll fenn pl. az írásszakértő igénybevétele esetén, vagy az emberi személyiségjegyek vizsgálatakor gondnoksági perekben).⁴⁵

A Szaktv. 47. § (7) bekezdése ezek mellett olyan alaki követelményeket támaszt, mint az aláírás, a nyilvántartási szám és a bélyegző feltüntetése. Ezek elmaradása esetén a beadvány nem tekinthető szakvéleménynek.⁴⁶

⁴³ Nyíróné Kiss, 2023. 6. o.

⁴⁴ A Fővárosi Ítéltábla Pf.20.185/2023/7. és Pf.20.528/2023/6., illetve a Kúria Pfv.20.158/2024/5. számú döntései

⁴⁵ Bányainé Szepesi, 2023. 16-17. o.

⁴⁶ A Fővárosi Ítéltábla Pf.21.068/2018/4. számú határozata

4.2. Az eseti szakértő

A Szaktv. 4. § (4) bekezdése rögzíti, hogy mikor van helye az eseti szakértő alkalmazásának. Eszerint akkor, ha:

- a) az adott szakterületen nincs bejegyzett igazságügyi szakértő,*
- b) az adott szakterületen – időszakos hiány, vagy egyéb szakmai ok miatt – bejegyzett igazságügyi szakértő nem tud eleget tenni a kirendelésnek, vagy*
- c) az adott szakterület nem szerepel a miniszter rendeletében felsorolt szakterületek között.*

A 4. § (6) bekezdése ezt annyival pontosítja, hogy más szakterületre már bejegyzett szakértő eseti szakértőként kizárólag a (4) bekezdés c) pontja alapján járhat el, amennyiben megfelelő szakértelemmel rendelkezik. Az is hangsúlyozandó, hogy az eseti szakértő alá kell vesse magát az igazságügyi szakértőkre vonatkozó etikai és fegyelmi követelményeknek.

Az eseti szakértők alkalmazásának indoka alapvetően a szakértőhiányra és az eljárások elhúzódására vezethető vissza. Meglátásom szerint a jogalkotónak e körben igen óvatosan kell egyensúlyoznia: egyfelől alacsonyabb minőségi követelmények mellett is teret kell engednie a véleményadásnak, ugyanakkor a szakértő korábban már említett kiemelt perbeli szerepe miatt nem lehet eltekinteni a megfelelő szintű garanciáktól sem. Így például fontos a 4. § (5) bekezdésének azon szabálya, hogy a jogaira és kötelezettségeire Szaktv. rendelkezéseit kell megfelelően alkalmazni.

Az a) és c) pontokban foglalt esetek azokat a kivételes helyzeteket rögzítik, amikor a jogvita eseti szakértő alkalmazása nélkül nem lenne eldönthető. A b) pontban foglalt szabály 2024. július 9. napjától hatályos. A meglátásom szerint ez elmozdulás volt a kivételesség elvétől a célszerűség irányába, és a jogalkotó nagyobb teret engedett alkalmazásuknak. A Szaktv. 4. § (4a) bekezdése bevezette az ún. *előzetes tájékoztató* intézményét. Eszerint *„az adott szakterületen fennálló időszakos hiány megállapítható, ha a kirendelő szerv több bejegyzett igazságügyi szakértő megkeresésének (a továbbiakban: előzetes tájékoztató) eredményeképpen megállapítja, hogy bejegyzett igazságügyi szakértő nem tud eleget tenni a kirendelésnek. Előzetes tájékoztató esetén a kirendelő szerv a szakkérdést tartalmazó ügy tényállásának a rövid ismertetése mellett elektronikus levélben felhívja a bejegyzett igazságügyi*

szakértőt, hogy öt munkanapon belül nyilatkozzon, vállalja-e a kirendelést.”⁴⁷

Nogel több aggályát is megfogalmazza, amelyeket a magam részéről mind osztok. Így álláspontja szerint a tényállás rövid ismertetéséből még nem feltétlenül lehet egyértelműen eldönteni, hogy az (eljáró) személynek van-e kompetenciája a szakvélemény elkészítésére. Kiemelte azt is, hogy a vonatkozó szabály a kirendelő hatóságra „több” szakértő megkeresésének kötelezettségét rója, ez pedig akár 2 szakértőt is jelenthet. A legnagyobb kritikával ugyanakkor a garanciális szabályok hiányát illeti. Az igazságügyi szakértő esetén számos szakmai és formai elvárás fogalmaz meg a Szaktv. annak érdekében, hogy az eljárhasson, míg az eseti szakértők kapcsán a törvény nem állít korántsem ilyen szigorú szabályokat.⁴⁸ Az eseti szakértő a Szaktv. 2. § 4. pontja szerint *„megfelelő szakértelemmel rendelkező – természetes vagy jogi – személy, aki nem igazságügyi szakértő, vagy olyan igazságügyi szakértő, aki az igazságügyi szakértői szakterületekről, valamint az azokhoz kapcsolódó képesítési és egyéb szakmai feltételekről szóló rendeletben meg nem határozott szakterületen ad szakvéleményt.”*

Azt rögzíthetjük tehát, hogy a törvény nem határozza meg, ki lehet eseti szakértő, azt a kirendelő hatóság döntésére bízva. Ez esetben is figyelemmel kell lenni a Pp. 308. § (1) bekezdésében rögzítettekre, vagyis, amennyiben a felek megállapodnak az eseti szakértő személyében, úgy a megjelölt szakértőt kell kirendelni. A kirendelés feltétele, hogy az adott személy a bíróság tudomása szerint a (perbeli) kérdés megválaszolásához szükséges körülményeket magas szinten ismerje.⁴⁹

Vagyis az ő esetükben még az sem szükségszerűen megkövetelt, hogy szerepeljenek a névjegyzékben. Nem előfeltétel az olyan pozitív kritériumok megléte sem, mint például a büntetlen előélet vagy a cselekvőképesség. A jogalkotó itt ilyen körülményekre nem gondolt. Eseti szakértőként akár olyan személy is eljárhat, akit fegyelmi büntetésként kizártak a kamarából. A Szaktv. (csupán) a megfelelő szakértelem meglétét követeli meg. A 4. § (4b) bekezdése szerint ez teljesül, ha az illető legalább öt évet dolgozott szakmájában.⁵⁰ Így fogalmaz a törvény:

a) a működési engedélyhez kötött tevékenység esetén a működési engedélye szerinti szakterületen,

⁴⁷ Nogel, 2024. 61-63. o.

⁴⁸ Nogel, 2024. 61-63. o.

⁴⁹ A Fővárosi Ítéltábla Gf.40.150/2024/9. számú határozata

⁵⁰ Nogel, 2024. 61-63. o.

b) a szakvizsgáláshoz kötött tevékenység esetén a szakvizsgálója szerinti szakterületen,

c) kötelező kamarai tagsághoz kötött tevékenység esetén a kamarai jogosultsága szerinti szakterületen, vagy

d) ha a tevékenység az a)–c) pont szerinti feltételhez nem kötött – az adott szakterületen legalább öt év szakmai gyakorlattal rendelkezik.

Nogel e tekintetben túl „tágnak” tartja a szabályozást. Teljesen egyetértve a véleményével, szükséges lenne a szakvélemény perben betöltött szerepére is figyelemmel cizellálni mindezt és nem megelégedni az adott szakterületen megszerzett „valamilyen” gyakorlattal.⁵¹

A 4. § (4c) és (4d) bekezdései megteremtik annak a lehetőségét is, hogy eseti szakértőként a hatóság felsőoktatási intézményt is kijelöljön. Ilyenkor a nevében a szakvéleményt a felsőoktatási intézmény vezetője által kijelölt, a (szakterületen) egyetemi doktori vagy tudományos fokozattal és szakmai jártassággal rendelkező alkalmazott adja.

4.3. A jogok és kötelezettségek rendszere

A szakértővé válás feltételei mellett értelemszerűen a szakértőt megillető jogok és az őt terhelő kötelezettségek is jelentőségteljesek a szakvélemény objektivitása szempontjából. A vonatkozó szabályokat a Szaktv.-ben és a Pp.-ben találhatjuk meg.

4.3.1. A szakértők jogai

Adatmegismerés és -kezelés, iratbetekintés, titoktartás

A kirendelt és a megbízott szakértő – aki attól az időponttól kezdődően, hogy a bíróság az erre vonatkozó indítványnak helyt ad perbeli szakértőnek is minősül – jogosult a feladata teljesítése érdekében az adatmegismerésre. A Pp. 303. § (1) bekezdés a) pontja és a 162. § (1) bekezdése a szakértő részére biztosítja a per irataiba való betekintés és a másolatkészítés jogát, ez pedig elengedhetetlen a megalapozott feladatellátás szempontjából. A Szaktv. 39. § (1) bekezdése szerint jogosult továbbá a hatóságtól, valamint az eljárásban részt vevő személyektől a közölteken felül további adatok közlését, iratok, vizsgálati tárgyak rendelkezésre bocsátását kérni, a 40. § (1) bekezdése pedig az adatkezelési jogosultságot rögzíti. Mind a kirendelt,

⁵¹ Nogel, 2024. 61-63. o.

mind pedig a magánszakértő ehhez kapcsolódó kötelezettsége a titoktartás a Szaktv. 40. § (2) és az 53. § (2) bekezdése alapján.

E tekintetben azt is rögzíteni kell, hogy a szakértő óhatatlanul is személyes adatokhoz jut hozzá a feladatának ellátása során. A Szaktv. 42. § (1)-(3) bekezdései alapján a kirendelés befejezése vagy a megbízás teljesítése után ezeket még tárolnia kell, de a hozzáférésüket haladéktalanul korlátozza a 42. § (2) bekezdésében meghatározott célokra (pl. a fegyelmi eljárás során kerülhetnek elő). Ha eltelik a korlátozástól számítva tíz év, úgy törölnie kell azokat.

A jelenlét biztosítása és kérdések feltételének indítványozása

A szakértő a Pp. 303. § (1) bekezdés b) pontja és a 312. § (1) bekezdése alapján jogosult a tárgyaláson és a bizonyításfelvételnél is jelen lenni. Ezen eljárási cselekményeknél azonban nem csupán mint hallgatóság, hanem mint szakértő van jelen, ami azt eredményezi, hogy a nyilvánosság kizárása esetén is jogosult jelen lenni a tárgyaláson.⁵² Fontos jogosultság a kérdések feltevésének indítványozása is, ami a magánszakvélemény benyújtását követően illeti meg a megbízott szakértőt. Vagyis, habár jelen lehet a tárgyaláson és a bizonyításfelvételnél is, ugyanakkor a magánszakértői vélemény benyújtásáig nem indítványozhatja kérdések feltevését.⁵³ Többen is némi kritikával illetik a Pp. ezen szabályát, mert a magánszakértő – bár köteles értékelni az ellenfél nyilatkozatát –, mindazonáltal, ha az nem világos, nem egyértelmű, úgy kérdések feltevését nem indítványozhatja, arra csupán a magánszakvélemény előterjesztése után nyílik lehetősége, ami megnehezítheti a munkáját. A gyakorlat ezt a problémát akként orvosolta, hogy a benyújtás előtt nem a magánszakértő indítványozza az adott kérdés feltevését, hanem az őt megbízó fél vagy pedig annak a jogi képviselője.⁵⁴

4.3.2. A szakértő kötelezettségei

A Szaktv. több kötelezettséget is telepít a szakértőkre. Ezek közül néhányat röviden ismertetek, majd áttérek a magánszakértő Pp.-ben meghatározott többletfeladataira. Értesítési, jelzési kötelezettség terheli őt a Szaktv. 39. § (2) és (3) bekezdései alapján a hatóság irányába, ha annak a hatáskörébe

⁵² Parlagi, 2018. 1279. o.

⁵³ Parlagi, 2018. 1279. o.

⁵⁴ Parlagi, 2018. 1280. o.

tartozó intézkedés megtétele válik szükségessé, vagy pedig a kirendelő által nem észlelt lényeges körülményt talál. A Szaktv. 41. § (1) bekezdése megabbeli kötelezettségét rögzíti, hogy az adott eljárás tárgyát nem képező bűncselekmények észlelése esetén bejelentést kell tennie a nyomozóhatóságnak. A Szaktv. 43. § (1) bekezdése alapján hasonlóképpen elvárás vele szemben az (is), hogy tevékenységéről nyilvántartást vezessen annak nyomon követhetősége végett. Eljárásjogi szempontból ki kell emelni, hogy a szakértőnek elektronikusan kell kapcsolatot tartani a kirendelő szervvel.⁵⁵

Utalnék a szakvéleményadási kötelezettségére is. Eszerint, ha hatóság rendeli ki őt, úgy csakis a Szaktv. 45. § (4) bekezdésében meghatározott esetekben tagadhatja meg az eljárást (pl.: ha kizárási ok áll fenn, a kérdés megválaszolása nem tartozik szakismeretei körébe, vagy nem képes időben szakvéleményt adni). A következőkben pedig rá kívánok térni a Pp. 303. § (2) bekezdésének elemzésére.

Értesítési kötelezettség

Mint arra már utaltam, a magánszakértő megbízási természetű jogviszony alapján jár el. Ekképp az egyoldalúság kiküszöbölése érdekében garanciális szereppel bír az a szabály, miszerint a magánszakértő köteles megbízója ellenfelét értesíteni. Így köteles közölni vele a megbízás tárgyát, a vizsgálandó kérdések körét, és köteles tájékoztatni őt a kitűzött helyszíni szemléről és vizsgálatról.⁵⁶ A Fővárosi Ítéltábla végzésében azt rögzítette, hogy a fél által megbízott szakértő teljesítette a Pp. 303. § (2) bekezdésének a) és b) pontjaiban található kötelezettségeit. Habár a magánszakértői vélemény a benyújtásra tett indítvány előterjesztése előtt elkészült, mindazonáltal mivel annak a befejezése előtt a magánszakértő felvette a kapcsolatot a megbízója ellenfelével, akinek megteremtette a lehetőséget a szemlén való jelenlétre, valamint a kérdések feltételére is, így a fegyveregyenlőség garanciális szabálya nem sérült és a magánszakvélemény sem aggályos.⁵⁷

A nyilatkozat és észrevétel előterjeszthetőségének biztosítása

A magánszakértőnek lehetővé kell tennie, hogy az ellenfél a megbízás tárgyára vonatkozó nyilatkozatát, illetve a vizsgálat tárgya szempontjából

⁵⁵ Szaktv. 44. § (2) bekezdés

⁵⁶ Parlagi, 2018. 1280. o.

⁵⁷ A Fővárosi Ítéltábla 14.Gf.40.083/2023/7/II. számú határozata

lényeges észrevételeit előterjeszthesse.⁵⁸ A Pécsi Ítéltábla a Pf.III.20.046/2021/12. számú döntésében azt vizsgálta – többek között –, hogy a perben eljáró magánszakértő megsértette-e a Pp. 302. § (2) bekezdésének b) pontját. Az alperes a fellebbezésben arra hivatkozott, hogy mivel nem volt számára biztosított a nyilatkozatai és az észrevételei előterjesztésének lehetősége, így emiatt aggályosnak minősül a magánszakértői vélemény.⁵⁹ Az ítéltábla hangsúlyozta, hogy mivel a felek megállapodtak a szakértői bizonyítás menetében, abban köztük konszenzus volt, így nem állt fenn a hivatkozott kötelezettség megszegése. A másodfokú bíróság megemlítette, hogy a Pp. a bizonyítás lefolytatásának részletkérdéseit nem rendezi, a jogszabály nem tartalmaz konkrétumokat. A felek tehát megállapodhattak abban, hogy az ellenfél a megbízó képviselője útján kap tájékoztatást a szemléről, illetőleg abban is, hogy az a szemlén a jogait meghatalmazott képviselői útján tudja gyakorolni. Önmagában a bizonyítás ilyen módon történő lefolytatása nem eredményezi a magánszakértői vélemény aggályosságát, ezért az alperesi hivatkozás alaptalan volt. A lényeg tehát abban áll, hogy az ehhez hasonló bizonyításbéli részletkérdésekben a felek között konszenzus legyen. Amennyiben a szakértő végig ennek megfelelően jár el, akkor nem lesz aggályos a magánszakvélemény.⁶⁰

Az ellenfél által tett nyilatkozat és észrevétel értékelése

A szakmailag kifogásolhatatlan és a perben felhasználható magánszakértői vélemény további garanciáját képezi, hogy a fél által megbízott szakértő köteles értékelni az ellenfél vele közölt nyilatkozatát és észrevételeit. Hangsúlyozandó, hogy a magánszakértő erre a Pp. mellett a Szaktv. speciális rendelkezései alapján is köteles.⁶¹

A magánszakértő válaszadási kötelezettsége

Ha a magánszakértő perbeli szakértőnek minősül, úgy köteles válaszolni a bíróságnak, a felek és az ellenfél magánszakértőjének kérdéseire is.⁶²

Mint már korábban említettem, a szakértők jogaira és kötelezettségeire a Pp. mellett a Szaktv. is tartalmaz rendelkezéseket. Ezeknek megfelelően a pert megelőzően és annak folyamatban léte alatt készített

⁵⁸ Parlagi, 2018. 1281. o.

⁵⁹ A Pécsi Ítéltábla Pf.III.20.046/2021/12. számú határozata

⁶⁰ A Pécsi Ítéltábla Pf.III.20.046/2021/12. számú határozata

⁶¹ Parlagi, 2018. 1281. o.

⁶² Parlagi, 2018. 1281. o.

magánszakértői vélemény esetén a fél által megbízott szakértőnek a Szaktv. 52. § (4) és (5) bekezdésében foglalt egyéb kötelezettségeit is teljesíteni szükséges. Vagyis a szakértő csak akkor fogadhatja el a fél megbízását, amennyiben ez a hatóságtól származó feladatainak ellátását nem akadályozza és azzal nem összeférhetetlen. A magánszakértő is tárgyilagosan köteles eljárni, ekként pedig nem utasítható.

Érdemes mindezek mellett azt is rögzítenünk, hogy a magánszakértő nem minősül közreműködőnek, ennek következtében pedig a közreműködőkkel szemben alkalmazható kényszerítő eszközöket sem lehet felhasználni velük szemben, és a kötelezettségszegését a megbízója fogja viselni. Amennyiben tehát perbeli kötelezettségeit elmulasztja, úgy a magánszakértői vélemény aggályosnak minősülhet, és fennállhat annak veszélye, hogy a perben nem vehető figyelembe a tény bizonyításánál.

5. A kompetencia és a szakértő feletti közjogi kontroll

A szakértő kiemelt, szaktudást pótló szerepére tekintettel azt is meg kell említeni, hogy e bizonyítási módot számos garanciális szabály bátyázza körül. A szakértővé válás formai feltételeiről korábban már tettem említést. Annak is hatalmas jelentősége van ugyanakkor, hogy az így eljáró személy bizonyosan rendelkezzen azzal a szakismerettel és tapasztalattal, amely a munkája hitelességét képes szavatolni.⁶³ Vagyis azt kell biztosítani, hogy az adott kérdést kompetens személy vizsgálja meg.⁶⁴

A kompetencia fogalmát Nogel nyomán így definiálhatjuk: az a különleges szakértelem, ami a szakértőt végzettsége, releváns és kellő idejű szakmai tapasztalata, naprakész elméleti tudása, szakmai jártassága, valamint az adott területre vonatkozó szakmai, módszertani és jogi előírások ismerete alapján alkalmassá teszi a jogalkalmazó hiányzó ismeretének pótlására az adott szakterületen.⁶⁵

Vagyis elvárás a szakértővel szemben, hogy tényleges és megfelelő legyen a szakismerete,⁶⁶ valamint teljesülniük kell egyes formai követelményeknek is. Ekként a névjegyzékben való szereplés, az eljárásuk alapját szolgáltató megfelelő kirendelés (vagy megbízás) megléte és a

⁶³ Nogel, 2024, 58. o.

⁶⁴ Nogel, 2017, 123. o.

⁶⁵ Nogel, 2024, 59. o.

⁶⁶ Bányainé Szepesi, 2023. 14. o.

kizáró ok hiánya.⁶⁷ Ezek együttesen tudják szavatolni, hogy a bírói döntést megbízható, alapos és indokolt bizonyíték segítse.⁶⁸

A szakértő köteles mindenekelőtt azt ellenőrizni, hogy a (kirendelésben szereplő) szakkérdés megválaszolása kapcsán van-e kompetenciája – vö. a Szaktv. 45. § (4) bekezdés b) pontjával. Ennek megfelelően a szakértőnek közölnie kell, amennyiben nem rendelkezik a szükséges szakismerettel. A kompetencia megléte – mint említettem – elengedhetetlen előfeltétele az alapos szakvéleménynek. Jelentősége azonban perökonómiai szempontból sem hagyható figyelmen kívül. Amennyiben a szakvélemény ugyanis olyan személytől származik, aki nem rendelkezik a kellő szakismerettel, akkor a per későbbi részében szükségszerűen indokoltá válik további szakértő alkalmazása. Ha pedig erre a jogorvoslati eljárásban derül fény, az az elsőfokú ítélet hatályon kívül helyezését is eredményezheti, komolyabb idővesztést és jelentős többletperköltséget generálva, ami ellentmond a perkoncentráció elvének.⁶⁹

A Szaktv. 2. § 10. pontja meghatározza a kompetenciavétség fogalmát. Ez alapján arról a fegyelmi vétségről van szó, amelyet az igazságügyi szakértő a névjegyzékbe bejegyzett szakterületén kívüli más, az igazságügyi szakértői szakterületekről, valamint az azokhoz kapcsolódó képzési és egyéb szakmai feltételekről szóló miniszteri rendeletben meghatározott szakterületre tartozó eljárásával követ el. Magyarán az eljáró szakértőnek figyelemmel kell lennie arra is, hogy csupán azon kérdésekben nyilvánítson véleményt, amelyek szakismeretei körébe tartoznak. A kompetenciavétség gyanúja ugyanis fegyelmi eljáráshoz vezethet.⁷⁰

A Szaktv. egyik legfontosabb újítása az volt, hogy egyrészt megreformálta az etikai eljárásra vonatkozó szabályozást, másrészt pedig kialakította az attól elkülönült fegyelmi eljárást is. Amennyiben ez utóbbi alkalmazására kerül sor – pl. kompetenciavétség okán –, úgy az szankcióként a szakértő kizárását is magával vonhatja.⁷¹ A 2016. évi Szaktv. által bevezetett minőségbiztosítási rendszer fontos eleme az is, hogy a szakértő munkáját rendszeresen értékélik. Ennek az elvégzésére a Magyar Igazságügyi Szakértői Kamara jogosult, ezáltal azt is garantálva, hogy a végrehajtó hatalom e körben ne bírjon befolyási lehetőséggel. Az értékelés alapvetően objektív szempontjait a Szaktv. 17. § (3) bekezdése

⁶⁷ Nogel, 2024, 59. o.

⁶⁸ Bányainé Szepesi, 2023. 14. o.

⁶⁹ Bányainé Szepesi, 2023. 14. o.

⁷⁰ Kovács, 2016. 655. o.

⁷¹ Kovács, 2016. 655. o.

rögzíti.⁷² Ezek közül a legfontosabbakat emelném ki: a jogszabályi követelményeknek való megfelelés; a határidők és az ügyviteli, illetőleg adatkezelési szabályok megtartása; valamennyi kérdés megválaszolása; a jogszabályoknak, a szakmai gyakorlatnak és az ún. módszertani leveleknek megfelelő eljárás. Alkalmatlan minősítés esetén a kamarából történő kizárás lesz a jogkövetkezmény.⁷³

Utalni kell még a hatóság kötelezettségeire is a szakértői eljárás kapcsán (ld. a Szaktv. 55. és 56. §-ait). Az 55. § (1) bekezdése meghatározza azokat az eseteket, amikor a hatóság a névjegyzéket vezető hatóságnak (vagyis az Igazságügyi Minisztériumnak) be kell jelentse a kötelezettségszegést. Ilyen ok például, ha a szakvélemény tartalmilag aggályos, valamint a tárgyilagosságot nélkülöző magánszakvélemény is. A névjegyzéket vezető hatóság a bejelentést regisztrálja. Ha a szakértő tevékenységével kapcsolatban két éven belül 3 alkalommal érkezik bejelentés, úgy a minisztérium a szakértő értékelését kezdeményezi a kamara minőségbiztosítási bizottságánál.⁷⁴ Ezt a bejelentési kötelezettséget (a Szaktv. 52. § (2) bekezdése szerint) a fél megbízása alapján eljáró szakértője esetén is alkalmazni kell.

A szakértői munka minőségét hivatott az is javítani, hogy a hatóság az ügy érdekében hozott jogerős határozat másolati példányát (elektronikus úton) köteles megküldeni a szakértő részére.

6. Záró gondolatok

Munkámban a hatályos szabályozás részletes értékelésére tettem kísérletet annak mentén, mennyire képes biztosítani a tisztességes eljáráshoz való jog részét képező fegyveregyenlőség és észszerű időn belül történő elbírálás elvét. Mint láthattuk, ez a két követelmény többször egymással is ellentétes szabályokat kíván meg, így szükséges megtalálni az egyensúlyt. Álláspontom szerint a jelenlegi szabályozás alapvetően biztosítja a fair, garanciákkal kövezett eljárást, ám az utóbbi időben erőteljes elmozdulások láthatóak a gyorsítás irányába, adott esetben a garanciák rovására.

A (perben) kirendelt szakértők alkalmazása kapcsán alapvetően úgy látom, hogy az eljárásjog igyekszik mindkét követelménynek megfelelni. Amivel a helyzetet jelentősen lehetne javítani, az a szakértők számának növelése. Erre viszont az eljárásjog nem lehet ráhatással, itt a jogalkotónak

⁷² Bencze, 2017. 108-109. o.

⁷³ Bencze, 2017. 108-109. o.

⁷⁴ A T/9782. számú törvényjavaslat indokolása

másfajta, pl. a szakértői életpályát vonzóbbá tevő lépéseket kellene tennie. Itt sem azonban az a megfelelő irány, ha elkezdjük csorbítani a szakértővé válás garanciális jellegű szabályait. Olyan rendszer szükséges véleményem szerint, amely lehetővé teszi a gyakorlatszerzést a kellő szakértelemmel rendelkező személyek számára és a mielőbbi szakértővé válást. Érdemes lehet pl. újra elövenni és átalakítani a szakértőjelölti rendszert.

Az eseti szakértő alkalmazásának körében sokkal több problémát látok. Az figyelhető meg itt, hogy a gyorsítás szándéka „felülkerekedett” a garanciák minél szélesebb biztosításának elvárásán. Az utóbbi idők jogalkotása egyre nagyobb körben teszi lehetővé igénybevételeket, miközben nem találunk olyan biztosítékokat, mint a kirendelt igazságügyi szakértőnél. Célszerű lenne a velük szemben támasztott feltételek egyértelműsítése.

A Pp. hatálybalépésével a rendelkezési elv és a peranyagszolgáltatás elve még fontosabb hangsúlyt kapott. Erre is figyelemmel a jogalkotó a polgári perekben is lehetővé tette a magánszakértő alkalmazását, feloldva ekként a korábbi, bizonytalan helyzetet. Azt gondolom azonban, hogy a bizonyítás ezen „iránya” a perben kirendelthez képest nem feltétlenül jelent olyan gyorsító hatást, mint amekkora „perelhúzó potenciál” lehet benne. Ugyanis, ha a felek magánszakértői szakkérdésben eltérő végkövetkeztetésre jutnak (és azt nem sikerül a kiegészítés során feloldani), úgy újabb – immáron kirendelt – szakértő közreműködése válik szükségessé. Ez pedig felesleges idővesztést és jelentős többletköltséget okozhat.

A feleknek és a bírónak is aktívan kell ügyelniük a kontradiktórius elemeket biztosító garanciális szabályokra, amelyek a megbízási elem ellensúlyozását hivatottak szolgálni. Ezek sérelme (ugyanis) a szakvélemény kiegészítését teszi indokolttá, ami szintúgy perelhúzódáshoz vezethet.

Felhasznált irodalom

Bányai István: Jogkérdés, szakkérdés, ténykérdés, ténytanú, ténybíró – az igazságügyi szakértői tevékenység keretei. Közjegyzők Közlönye, 2016/3. sz.

Bányainé Szepesi Bettina: A szakértői vélemény garanciális biztosítékai. FORVM Acta Juridica et Politica, 2023/2. sz.

Bencze Krisztina: Kontroll a szakértők felett. Jog-Állam-Politika, 2017/1. sz.

Bérces Viktor: A szakértői bizonyítás elvi és gyakorlati kérdéseiről. Miskolci Jogi Szemle, 2019/2. különszám

Cséffai Attila Csaba: Az igazságügyi szakértő függetlensége a kirendelés során. Magyar Jog, 2012/11. sz.

Cserba Lajos – Nagy Andrea: Észrevételek a polgári perrendtartásról szóló törvénytervezetnek a bizonyításról, ezen belül a szakértői bizonyításról szóló Negyedik Részéhez, illetve egyes fejezeteihez. In: Gellén Klára – Görög Márta (szerk.): LEGE ET FIDE. Ünnepi tanulmányok Szabó Imre 65. születésnapjára. Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2016.

Döme Attila: Bizonyítás. (2019) In: Jakab András – Könczöl Miklós – Menyhárd Attila – Sulyok Gábor (szerk.): Internetes Jogtudományi Enciklopédia (Polgári eljárásjog rovat, rovatszerkesztő: Harsági Viktória) <http://ijoten.hu/szocikk/bizonyitas> (az utolsó letöltés: 2026.04.25.)

Döme Attila: Bizonyítási teher az egészségügyi perekben. Magyar Jog, 2022/1. sz.

Kovács Gábor: Szakkonzultáns és társszakértő szerepe az orvosszakértői bizonyításban. Magyar Jog, 2016/11. sz.

Metzinger Péter: Magánszakértői bizonyítás az új Pp.-ben. In: Bodzási Balázs (szerk.): Jogászegyleti Értekezések, Budapest, 2022.

Molnár Ambrus: A szakértő kirendelésének jogalkalmazási kérdései. In: Összefoglaló vélemény. A szakértői bizonyítás a bírósági eljárásban. Kúria Joggyakorlat-Elemző Csoport, Budapest, 2014.

Molnár Tamás: A polgári perrendtartás újragondolt alapelvei – elvárások és tapasztalatok. Debreceni Jogi Műhely, 2020/3-4. sz. – DOI: <https://doi.org/10.24169/DJM/2020/3-4/10>

Nagy Adrienn – Wopera Zsuzsa (szerk.): Polgári eljárásjog I. (Harmadik, átdolgozott kiadás). Wolters Kluwer, Budapest, 2021.

Nogel Mónika: A kompetens szakértő közreműködését biztosító jogi szabályozás zsákutcái Magyarországon. Büntetőjogi Szemle, 2024/2. sz.

Nogel Mónika: A szakértői minőségbiztosítási rendszer kialakításának előkérdései és alapfogalmai. Jog-Állam-Politika, 2017/1. sz.

Nyilas Anna: A szakvélemény helye és szerepe a polgári peres bizonyításban – Az aggályosság megítélése. Jog-Állam-Politika, 2022/4. sz. – DOI: <https://doi.org/10.58528/JAP.2022.14-4.99>

Nyíróné Kiss Ildikó: A gondnoksági perek joggyakorlat-elemzésének tanulságai. Családi Jog, 2023/3. sz.

Parlagi Mátyás: Szakértők. In: Varga István: A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja II/III. HVG-ORAC, Budapest, 2018.

Rainer Lilla: Az észszerű időn belüli befejezés követelménye a polgári perben. PhD értekezés. KRE ÁJK Doktori Iskola, Budapest, 2021. – DOI: <https://doi.org/10.24395/KRE.2022.010>

Szabó Andrea: Más eljárásban kirendelt szakértő, mint a perkoncentráció eszköze In: Miskolczi-Bodnár, Péter (szerk.): XX. Jogász Doktoranduszok Konferenciája, Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2021.

Szakály Zsuzsa: Az igazságügyi szakértő a magyar Alkotmánybíróság gyakorlatában. FORVM Acta Juridica et Politica, 2021/3. sz.

Völcsey Balázs (szerk.): Kompakt kommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez. Wolters Kluwer, Budapest, 2025.